

ЦРНОГОРАЦ

НЕДЈЕЉНИ ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

БРОЈ 15.

На Цетињу у Суботу 15. Априла (27. Травња) 1872.

ГОДИНА II.

ЦРНОГОРАЦ, издаје један пут недељом. Стаје: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. ф. 6; по г. 3; четврт г. ф. 1. 50. и. За СРБИЈУ год. ф. 7; по г. ф. 3. 50. и.; четврт ф. 1. 75. и. За све друге земље год. ф. 8.; по г. ф. 4.; четврт г. ф. 2. За огласе плаћа се за ред 5 новчића. Дописи, предлата и све шаржионе шилу се уредништву на Цетиње преко г. Петра Рамадановића у Котору.

УСКРШЊИ ДАРОВИ СРПСКОМ НАРОДУ.

Из Прве Горе, земље оскудне и каменице, али богате и најбогатије слободом, јунаштом и одушевљењем — поздрављамо сјутрашњи празник, васкрсења Христова, цијеломе народу нашим и свој браћи његовој, једнокрвној и једновјерној са ватреном жељом, да ускоримо васкрсе слободе народне!

Нека дуге и тешке патње наше и истинита наука Христова утврди међу нама браство и љубав!

Нека непријатељи наше и опште слободе не нађу ни у појединијема и ни у једној граци Словенства ни нехотично средство за одржање нас у ропству и ропства у опште!

Нека нам та тежња буде општа и она нека нам свијема улије духа, постојанства и готовости, па ћемо за цијело прије, него што се по други пут поздравимо са „Христос васкрсе!“ — поздравити и прославити васкрсе наше народне слободе!

С овјем ријечима поздрависмо народу нашем приједне годне васкрсе Христов.

И колико смо испуњени с радоснијем осјећањем, које данас у свакоме буди хришћанска побожност, толико исто помућује ову радост тешка туга, што и данас видимо народ наш на све стране у опом истом ропском стању, у којем га четири минула вијека оставише.

Прошле године на дан васкрсења Христова жељо је и надао се сваки Србин, да са овјем васкрсењем Христовијем прослави и васкрсе слободе народне, па мјесто тога и данас на овај радосни хришћански дан излазе му пред очи од вјекова познати приједи народни.

Заориће се сјутра по православном свијету радосни усклици „Христос васкрсе!“, али у исти час неће престајати тужно нарицање над убијенијема, жалосни јаук над рањенијема и горки плач над грабежом и палежом, јер су то ускршњи дарови девљега Турчина јадноме Србину.

Незаносећи се пустијем жељама, ево ћемо показати народу те ускршње дарове:

I.

Син Муарема Чардина уби 19. пр. м. два Србина у Побраћу. Суд турски није му хтио судити за то злочлство.

II.

Исти Турчин рани опасно Србина Јокића. Турски суд није га ни на испит узео.

III.

Послије неколико дана убије исти Турчин Павла Поповића и дијете Риста Луке Јанковића. Турски суд не хтједе га опет ни науаисти.

IV.

На сред чаршије пљеваљске посјекоме Турци на правди Бога Сима Ђеју из Сочице.

V.

Недавно нападну потајно Турци једне сватове у Потољима и у колу убију два момка: Павла Поповића и Риста Јанковића. Кад се сватови суду потужеше, Турци их окриве, што бацају кривицу на праве Турке те још двојицу од

сватова уаисе, и то Јосифа Живковића и Јефта Каровића.

VI.

Ту исту ноћ од Пљеваља по сата западе Турци једноме Србину Борђију сјево. Тужно се суду, али није пашао правиде.

VII.

Није прошло ни два дана, а Турци му запале и све оно, што му је још преостало. Ваља за то што се усудио потужити.

VIII.

Оћерате Колашинци два вола једноме сиромашку. Кад ујутру виђе да му нема волова пођи одмах у поћеру и нађе их у једнога Турчина. Но у кућу му није смио ући, него оде и јави ућумету у Пљевље, а ућумет му одговори: „Сиктер, ко ће ти оћерати волове по снијегу;“ — то је било 8. Фебруара. И јадник изгуби на силу волове.

IX.

Објави меџлис у Пљевљима, да не смије нико никога псовати. Међутијем оде један Србин на канару да купи меса, и ту му Турчин опсује крст. Србин оде и тужи Турчина, а меџлис ма да и Срба у њему има, одирави јадника у тавницу.

X.

У једноме селу два сата од Пљеваља имао Новак Вукотић лијепу снаху, коју научи ага Мупин Бријешторец на зор узети. Јадни Новак не може се бранити од сила Турчина, него чујући да је у Пљевљима Трипко Шаранац побјегне са снахом к њему. А Трипко узме четири Шаранца, те им преда невјесту, да је одведу у Шаранце, и да прије погину, него да упусте невјесту Турцима. И Турци чујући то доста изиђу пред њих, али морадоме побјећи, када видјеше, да су слободни Шаранци научили прије изгинути, него им невјесту предати.

XI.

Амид Шајновић из кадилука фочапског уби ту скоро с револвером Петра Гашовића због тога, што га нађе у својега шура, Ива Ушћумлића, који је славно крсно име. Иво рече Амиду: „Зашто си доша данас Амиде, да ми недаш моје госте славити и по моме закону жећи свијећу крсноме имену св. Јовану. Доста си мелини убио у ућумету каменом, те сам од тога ударца лежао по године.“ Амид извади свој револвер и избаци пет зрна у вис, а са шестим посред Петра Гашовића и погоди га у стегну и сломије му ногу на двоје.

XII.

Скупно ономадне мудијер црквички именом Мехмед ефендија (азпјат) народ, да гради једну велику кућу за меџлис, гдје ће и он сједити. И заповједно је да ту кућу граде Црквичани, да морају сав камен набавити и донијети, и тако исто и сав други материјал и мајсторе платити и сву порезу платити. Ко неможе али нема, на силу ће му се узети и продати што има.

XIII.

Мухамед, син Сулеман бега Селмаповића ушао је недавно на коњу у цркву св. пророка Илије из пустиног бјеснила турског а на срамоту и велики јад хришћанима.

XIV.

Петруша Трапарић носила у требињској чаршији бремене дрва. Мехмед ефендија, мулазим овдашњих војника погоди то бремене само да умами ђевојку у кућу, а ђевојка срамежљива и бојажљива дође до на врх басамака, ма унутра нехтједе. На то је мулазим счепи и турне доле низ све басамаче, тако да јадна руку предоми и остаће вјечито саката, а била је једина помоћ удове мајке.

XV.

2. Марта удари Мухамед Катовић каменом Аћу, ћер Ђура Спаровада у Приједворцима близу Требиња и пола живу обори је на тле. С њиме је био и Алид Аџмасановић, оба у царској служби у кордунашима. Наши потрчали да невино дјевојче избаве и мирно запитади Турке, шта раде, а они одговорише: „Море власи драго нам је, ми смо царски људи, можемо што хоћемо од вас, крсту, чинити, само лека је дину један душманин мање.“

XVI.

Близу Моћевца нашли су сељани једнога Србина мртва тако нагрђена и исјечена да га нијесу могли познати. Власти турској долазо ови звјерски догађаји до ушију, али она и немисли никад злочинце истраживати.

И т. д.

Небројени су овакви и још ужаснији примјери турскога дивљаштва под којим пропада народ наш, по и ово неколико само и само из једнога крајичка пространога Хришћанства које још држи безбожни Турчин притиспото на срамоту вјека и човјештва, довољно је да се види, како браћа наша у ужасном стању дочекују васкрсење Христово и како се Турци играју са хришћанскијем главама, исто као што ће наша дјеца сјутра са ускршњијем јајима!

Сме ли и може ли дакле народ српски сваке године дочекивати и испраћивати сјутрашњи свечани дан само у жељама, или је збиља већ — крајње вријеме!

ЦРНОГОРСКИ УГОВОРИ С АУСТРИЈОМ.

Одавно су започети преговори између Црне Горе и Аустро-Угарске ради неких уговора, као о пошти, соли, грађењу пута и т. д.

Ми смо још прошле године имали прилике говорити о истијем уговорима и о њиховој важности по Црну Гору. Шта више једном смо били у стању јавити, да ће неки од истијех брзо моћи ступити у живот. Особито смо се надали, да ћемо већ почетком ове године видети своју уређену пошту у послу. Случајно се закључење свију поменутијех уговора одоцило. Нијесмо посвећени у тајне ни једне ни друге владе, али рекли би да је поглавити узрок томе што је све те преговоре затекла прошле године промјена министарства у Бечу. По велико смо могли дознати, иста промјена министарства осим тога што је можда проузроковала продужење закључења уговора, не само да није имала другога неповољног уплива на започете преговоре, него је и ново министарство снајљешном предусретљивошћу прихватило их. И по томе можемо данас поузданије него икада очекивати, да ће бар неки од покренутијех уговора најскорије ступити у живот.

Ако смо добро извјештени и пошљедњи долазак далматинскога намјесника г. Родића на

Цетиње тигао се постојећих преговора и као да ће се ријешење свију по томе ускорити. Јер из тога што знамо, даје се закључити, да између Црне Горе и Аустро-Угарске постоји и данас подупо пријатељски одношај. Нагазимо да је такав одношај са свијем природан и да је он обични израз добросхватањих међусобних интереса двију сусједних држава.

Истина навислимо и на противно мишљење, паице, да између Црне Горе и Аустро-Угарске неморају бити сасвијем пријатељски одношај. Што нам се у тој ствари мало чудно чини, то је што се такво држање оснива на изразу нашега листа. Очевишно је, да је то погрешно схватање. Јер баш да смо се ми и о каквој послужби, који црногорска влада са бечко-пештанском има, неповољно изразили за Аустрију, то још не би значило, да постоји каква разлика између обеју влада пошто би оно било чисто наше мишљење, које би се можда одвајало од мишљења црногорске владе. Јер то се бар зна да влада једна не удешава своју радњу по једноме или другом листу, који излази у земљи, него да повине обично или одобравају оно што влада ради, ако се т. ј. с њом слажу у ономе или су противнога мишљења, којијем онда побијају поступке владе. За ове пошљедње мишљења имали смо повод због неких преговора са Аустро-Угарском, него још напротив увиђајући корист од познатијих уговора за нашу земљу, ми смо јој желели предузећу успјеха.

Много мање одирава оно мишљење држање нашега листа према осталијем појавима у Аустро-Угарској, особито у нашем тамошњем народу, или у пошљедње вријеме према далматинској ствари. Служећи слободи и напредку народном правно да ми морамо увијек бити уз народ, а против свега његовог испријатељскога. Када би казали да немислимо тако, имао би свако права, да нам не вјерује. Али овај једипо могући правац црногорскога листа не искључује нимало добар спошај црногорске владе са аустро-угарском, прво због тога, што наш лист није члан владе, а друго за то, што сусједне државе имају својих интереса, који захтјевају добар спошај.

На интересима дакле оснива се и данашњи пријатељски одношај између Црне Горе и Аустро-Угарске, као што другиче пије ни могуће, јер врло би био непостојан такав одношај, када би се он оснивао на ономе што повине нишу о овоме, што се у једној или другој држави догађа, које напосљедку овакојако подлежи суду гована као претставника здравога и слободнога народнога мишљења.

Напосљетку, да данас добри одношаји постоје између цетињске и бечке владе, рекли би, да сведочи и то, што је само Њ. В. цар аустријски позвао Њ. Св. кнеза Николу I, да Црна Гора учествује у свијетској бечкој изложби. Позив тај спровео је Њ. Свијетлости далматински Намјесник барон Родич, који се показао

вриједним не само у своме положају, него је сваком приликом гледао, да и према Црној Гори покаже своју расположеност.

Ми смо до сада више пута наилазили у странијем листовима, а особито у пештанскијем на такве дописе, у којијема се нашем листу даје почасна улога „агитатора“ и у којијема се због тога кратковидо сумња, да може бити добри одношаја између Аустро-Угарске и Црне Горе. За то смо се и нашли побуђени, да означимо ову разлику између нас и владе црногорске, а исто тако и одношај наш према нашем и нама сроднијем народима у Аустро-Угарској с једне и одношај црногорске владе према влади аустро-угарској с друге стране.

И по томе дакле ми пеналазимо пита, што би стајало на путу сусједско-пријатељскијем одношајама црногорско-аустро-угарскијем. А то нам допушта падати се, да ћемо најскорије моћи јавити као о свршенијем стварима не само за оне уговоре, који су већ тако рећи ријешени, него и за оне, који су у начелу примљени

ТУРЦИ У ЈЕВРОПИ.

ОД ГУСТАВА РАША.

III.

Ко влада у Стамбулу? Ко је управо тај што покреће турску државну машиницу? То сам често питао моје пријатеље и познанике дипломате, који су код високе порте консули и дипломатски агенти, и они ми увијек одговорилише: „велики везир и велике силе.“ Велики је везир претставник оне партије, која сплеткама дивана и харема дође на врху турскога државнога брода. Умрели тај везир, његов је наследио онај који је још за живота онога одређен истом партијом и владајућим везиром. Фуад паша је пред смрт своју препоручио султану Али пашу, а Али паша који је лани умро Махмуд пашу, за великога везира. Сваки велики везир је аутократ Турске. У његовој је руди покретна сила турске државне машинице. Сви су министри његови први чиновници, које он наименује. А велики везир, од кримскога рата, када је Турска примљена међу европске силе, прима упуства од великијих сила. Сваки посланик, који у Цариграду једну велику силу претставља, иде у високу порту и вијећа. А висока порта тако се већ научила на тај притисак од стране посланика, да сваки предлог за какву реформу, која се значе у глави великога везира, мора најпре ићи посланицима, да га они одобре, иначе не ступа нивада у живот. А често и саме велике силе призивају иницијативу. Кад оно прије десетак година не бјеше нико сигуран ни дању ни ноћу у улицама цариградскијем од убица и допова, посланици великијих сила узеше сами у своје руке преустројство турске полиције или примораше владу турску, да своју полицију удеси.

позивали се на његово мишљење, ако би се десило, да се поведе препирка о којој тачки домаће економије.

Осим најстаријег сина, о ком смо већ говорили, Сандер Ван Лимпен имао је још троје деце; двоје мушке и једно женско. Један од мударца, Клас, имао је тринајест година и био је већ прекачени мали морнар; другоме, по имену Лудовик, било је три године; дјевојче од четрнајест година, Сузана, имала је, под надзором своје матере, знатни удјео у свима домаћинјем пословима. Она је умјела, боље него ико да мјеси разне колачиће, или да послужу чај, у шољама од правога хинескога порцелана, које се блистаху на бјелом столу. Сандер Ван Лимпен очевишно је био наловен овом малом створењу; па с тога, кад год је сједио за народним столом, пушећи мирно своју лулу, често је дизао очи са новина, које је свакад морао да претрчи, и с поносом их заустављао на девојче, које пролазила тамо овамо, препашајући чаше, пуне мишљавијех зумбула и лијенијех лала.

Али, поред свега тога, ова срећна породица не бјеше склоп савршенства, без и најмање слабости земаљске. Ван Лимпен, као и његова жена и најстарији син му, па већ и мали Клас, исповједао је мало прећерано вјеру земаљскијех блага. Међутим ово среброљубље не долазило од жеље за раскоши; не, они су живјели врло скромно. Истина, кућа им бјеше обилато снабђена лијенијем намјештем, фињијем перивом и скупоцијенијем порцеланом; али њима је ту био уложен, а не потрошен новац. Међутим њихово мрко одјело, које је свакад у земљи фабрицирано, њихова храна, састављаша се искључиво из рибе,

„А ко влада у провинцијама?“ запитао сам моје дипломатске пријатеље и познанике кад сам један пут разговарао о влади. — „Паше,“ одговорилише ми они кратко. — „Али ваљда по палозима великога везира?“ запитах ја. — „На сваки начин, али паше извршују оне палозе по своме увиђењу, ако им палози нијесу по вољи, онда они владају по својој ћуди, као што то свједоче толики политички устанци.“ — „А султан, падиша?“ запитах читаоца. „Зар султан не влада?“ И ја сам тако у Цариграду питао људе, који су добро обавјештени. Султан је истинита глава владе, аутократ, неограничени владар и владом, ни скупштином. Према његовом аутократском господству сви су поданици робови, који немају никакве права ни на имање, ни на слободу, ни на живот. Тако је у теорији. У ствари пак аутократску власт султанову ограничавају у сваком погледу велике силе, којијех заступници поред великога везира владају. Велики везир има да приволи султана на све, што велике силе заповједају. Један пут у години предаје велики везир султану рачун о свему државном газдовању Турске. Султан узјани на коња на хајд у високу порту. Велики везир и сви министри присуствују. Тај посао траје једно по уре, — султан узјани опет на коња на двор.

Човјек енергичан, као што је био султан Махмуд, који је хиљадама јаничара дао поубијати, наравио да не би трпιο, да преко његове главе владају везир и посланици страни. Он је био аутократ не само у мисли него и у ствари. Његова оба сина, покојни и садањи султан, слаби су људи и ограничене памети, те је и овај допуштао као и овај, да преко њега владају везир и заступници странијех сила. А и шта раде? Од кримскога рата, или боље рећи од како се велике силе из међусобне суревњивости јатме, ко ће најбедити „болеснога човјека,“ што је породило у Европи „источно питање,“ од то доба постоји Турска као самостална држава ако не „по милости божијој,“ а оно „по милости великијех сила.“ Ако султан не би хтио данашњу владу, онда би силе напустиле његовијем народима, Србима, Грцима, Бугарима, Арбанасима, који једва чекају, да учине крај турском господству на балканском полуострву. Јер нијесу они, него су Турци дошљаци у овој лијепој богатој земљи. Њихова је земља ово била, њихова ће и бити. И они повед свога права на своју очевину имају још и све способности да владају сами собом, а „болесни човјек“ којег велике силе подржавају нема услова никаквих за живот.

„А шта ради онда по ваздан султан, кад везир све терете владе има на својим плећима, а он се само по једну уру на годину бави с владом?“ питао сам даље, јер је то у свези с оним: „ко влада у Цариграду.“

„Султан сједи у харему!“ одговорилише ми. „Али не може ваљда тај човјек непрестано у харему сједити.“

ПОДЛИСТАК.

СРЕЂА И НОВАЦ.

I.

ПОРОДИЦА ВАН ЛИМПЕНОВА.

Ван Лимпен био је један између најбогатијих трговаца у Зандаму, земљи гђе љубав за добитком ријетко кад прелази границу најстрожијег поштења. Њега је сваки знао као частног човјека.

Његове воденице и фабрике, биле су познате у свој Холадији. Лађе његове пловиле су до на крај познатог свијета и многа мајка зажељела је, да јој Андреја, најстарији син Ван Лимпенов, и његов ортак у многијем плодоносијем предузећима, постане зет.

Од Хариема, до Хелдера не бјеше сложенијег пара од Сандера и Жече Ван Лимпен; међутим холадски супружници су чувени са своје слоге. Ваљана ова жена, ма да је претурала четрдесету годину, била је врло вриједна. Мједне шарке и браве на њенијем вратима, блистале су као злато, гвоздено кухињско посуђе чинило се као да је од сребра; под, степенице, па и само лице од куће, све то бјеше опрано, отрвено и лакирано! Госпођа Жече немилостиво би гонила својијем прекорима лијену слугу, кад би ова свој поцао пренебрегла; нико, од многобројнијех посленика у њеној кући, не имађаше право да сједи безпослен. Па с тога је и могла она, с правом, да се дичи редом и чистоћом, који владаше у њеној кући; а домаћице, у Зандаму, све су се угледале на госпођу Жече и

бијела смока и неког зеља, чудновато противстајаше њиховом великом богатству.

Ван Лимпен имао је једног брата, који је умро десет, или дванајест година прије епохе, гђе почиње ова приповјетка. Овај брат, који му је чинио изузеће у среброљубивој породици, био је ожењен у Швајцарској. Његова жена, из породице Мерсен, допијела му је велики мираз који је он упетостручио и снивао је да још већма распостре његову радњу, кад га је немилостива смрт уграбила. Била је, дакле, још једна госпођа Лимпен и још једна госпођица Лимпен, јер је брат Сандеров оставио једну кћер; али почем су обје биле још у Швајцарској, то ћемо се за сад задовољити са упознавањем чланова породице, која је живјела у Зандаму.

Једног дана, Ван Лимпен обилавши неке од својијех воденица, дође замисљен кући; узалуд је Сузана, његова љубимица, покушавала, да му с чела разгонити мутне облаке.

Домаћица управљаше питајући поглед на свог господара, раздајући сваком свој замашан дио кртоле, и тражаше, да му на лицу прочита узрок његове замисљености. Несмјерући непосредно да га пита, згледаше се са Андрејом, који такође чуђаше се уиорном ћутању његова оца.

Најпослије, не могући више одољети љубоности, запита га жена тихо:

— Да није каква неповољна вјест, Сандере?

— Да, одговори овај лаконично, па настави да једе не додајући више ни ријечи.

На овај одговор Андрија преблједи; прије

„Е, он си врло радо забавља са женама и с њиховом „бандом“.

„А шта је то,“ запиташ?

„Султан је дао одговорише ми, много лијепојих ђевојака изучили у музици тако да су праве вјештакиње на виолини, флаути, харфи, гитари, гласовиру и у другвјем инструментима, па му оне свирају а он ужива. У томе проводи вријеме!“

То је лијепа забава, помисли у себи. Ја сам често мислио, кад би био какав владоц или богат човјек, ја бих саставио себи једну банду све од првијех вјештака. Но султан ме је премашно у тој жељи. Он је изабрао вјештакиње! Но опет сам помислио, да султан не може ни у томе само проводити вријеме, па сам запитао шта иначе ради.

„Има једнога човечуљка, који га јако занима.

„И шта још?

„Има једну дворску будалу, који допста мора бити интересантан човјек.

„Има ли какијех ђевова?

„Има. Мило му је огледати пушке, миле су му дивље животиње и за то држи менаџерију.“

Више пијесам могао ништа дознати шта султан ради. Но није ми много ни стало, кад већ није ништа друго него гола фигура, а везир на мјесто његово влада под надзором великијех сила.

Велики везир, министри и наше владају опет преко својијех чиновника којијих небројено има. Рекао сам већ да Турци у културно-хисторијском и државном развјетку балканскога полуострва учествује само као чиновник и ситни занатлија. О правичном и административном изобразењу нема ни спомена у турскијех чиновника. Тако исто нема ни спомена ни постепенога унапређења. Младић, који хоће да постане чиновник у правничкој или административној струци, почне са писарством, па онда са удварањем, милошћу и временом постане савјетник, намјесник, паша па и велики везир. А чибукије играју особито велику улогу на пољу протекције. „Чибукија може сјутра министар бити,“ то сам чуо више пута у Цариграду, и допста је тако. Све је чиновништво турско искварено. А шта треба судскијем и административнијем чиновницима турскијем да уче?

(Продужиће се.)

МИЛИ БРАЋА НАМ ЦРНОГОРЦИ.

Ништа нема посланије и дичније у овога свјета, осим ко своје отечество милује и брани од непријатеља и живи у љубави са своји једнокрвни браћа. И то је најсветија дужност, као што вели и спаситељ: „Сваки ће знати, да сте моји ученици, ако се љубите међу собом.“

Да, от тога ште узна, браћо моја, сва Јевропа, кад види нас Југославјане, да смо у једно сложни и у љубави да живимо један спрема

другога. И онда сујетна би била помошт покровитељство јевропско на исљама и лакше би ми истерали га из своје отечество, вако исљама тако и све оне, који хуљат нашу свјату вјеру, коју од како смо пријели, има већ 1000 година, и тако се је држали наши отчеви здраво и неповредима нама оставили.

Колико ропство и тиранство са поднели Болгари једно од Исљама, а друго од Фанариота Грци, то човјек не може исказа ни описа, само један Бог то зна; но све са били њихви трудови узалуд, јер гдје је добро укореењена православна вјера и хришћански обичаи, тамо не може нићи у зло.

Није ли доста толико ропство и тиранство од Исљама и Фанариота који преко четири вјека једнако таманет славјанскога народа? Вече узнасмо, да немамо ни од куда надежда, осим ми Југославјани, да се сајединимо уједно као браћа без разлике, да не говоримо више: ја сам Србин, а ти Болгарин и т. д., које нас је кварило и упропастило и дотерало Исљама до господства над нама. Вријеме је, да се сајединимо у једно као браћа у слоги и љубави и да изчистимо свако зло између нас. „Боље љубави нема, него кад друг за друга живот положи,“ каже Спаситељ.

А та љубав већ се показива међу нама. Ево и ја са великим трудом допутова само да виде вашу земљу и ваш обичаи, а исто тако и сваком је Црна Гора у целого Славенства дика за то, што она никад није познала другога господара осем свога. А наша Болгарије тажи под турскога јарма даје и прах и кости погинувши од тиранијаукат без престава у земљи. За то и треба да се сјединимо сви в једно, па да протеремо клеотога тирани. Онда имаћемо нашу слободу и славу, своју школу и развјетак, а док је у нашу земљу Турци, не можемо имати ништа, браћо.

Нека Бог ускори тај сретни час за нас све и нека поживи славнога витеза, светлого господара књаза Николаја I. и његова наљедника и нека му Бог да долгоденствије и снага да Турки победи, народ ослободи и уједини. Дај Боже!

Мили моја браћо, примите ови мои неколико речи, кој вам искрено и срдачно братски изговорих, а тако осећа и сав народ болгарски, који вама жели свако добро од Бога! Из таква љубав мора добро родит и када Бог удахне у југославјанима љубов, слога и јединство, тада неће моћи нико бити против нама, ми ће ме бити слободни и Бог мира биће с нама! *)

На Цетиње, 7. Априла 1872.

Ваш брат Болгарин,
ДИОНИСИ ТАРНОВСКИ
Архимандрит.

*) Саопштавамо ово неколико рјечи брата Бугарина онако исто како је он написао и вама предао, јер ће свакоме Србину бити мило овако братско осјећање. У.

репителност да никад не узме жену, која ће га упропастити.

— Међутијем, моја рођака Олимпа врло је лијепа, истаче се Сузана, која је обојавала слику Олимпију, у богатој балској одјећи, што им је Луиза ван Лимпен прије године дана послала.

Андреја, при свој његовој природној хладноћи, слеже нестрљиво раменима.

— Лијена! настави отац; ето што су ти ђевојчице! Њима је све и сва оно, што ласка очима! Зато, што госпођица моја синовица има лијена пакита, по париској моди, Сузана узима терет на се и хоће да је брави. Истина, било би велика несрећа, да Олимпа, с њенијем хрђавијем навикама, дође к нама да живи; сасвим би покварила ову малу.

— Ох! оче! повика Сузана, зар ће да дође моја рођака?

Жече, и оба сипа, нестрљиво исчекиваше одговор.

— То јест, из узрока, који ћу ти доцније навести, Жече, љена мати би радо дошла овамо. Али, што се ђевојке тиче, ја мислим да она то никако не жели, а ни ја не бих волио, да ми дођу те лијене госпе, које се у пачелма, и навикама сасвијем од нас разликују, и које би увијек биле незадовољне, ма колико ми потрошили да их добро угостимо.

— Наша рођака, придаде Андреја, биће скоро пунољетна; можда хоће овђе, у Зандаму, да тргује са њенијем капиталом.

Па ову примједбу ван Лимпен се грохотом насмја.

— Твоја рођака да ради с капиталом! по-

ИЗ НАШИЈЕХ И СТРАНИЈЕХ НОВИНА.

„Панчевац“ овако суди о словенској опозицији.

„Кад би само бројна величина народа била одсудна за успјех опозиције, онда би опозиција славенска у овој царевини била ужасна и њој насупрот не би се могла каква сила ни за два дана одржати.

Али бројна величина не хасни онде, дје се ти бројеви не могу увести у борбу политичну, него стоје на страни као мирни и немарни гледаоци политичнога боја.

У политичном боју као и у сваком другом важи то правило, да ће онај побједити, који што више ваљавих добро спремијених извештачињих, одважних војника под даровитим и искусним вођама а са добрим оружјем у бој изведе.

Славена има до душе довољно на броју, али они још нису спремијени толико, да би могли водити политичну борбу с иоле моћнијим противником. Умна и материјална снага код њих још није довољно развијена, политична репност и дурашност код њих је тек у зачетку. Ово важи за Славене у опште; једини изузетак чине Чеси, који су заиста достојни, да с противником својим мејдан дјеле. Код осталих Славена има још много да уради школа политичног живота. Узмимо их све редом, па ћемо се о том освједочити. Ето н. пр. Словака; њих има у сјеверној Угарској до три милиона, па ипак ти Словаци не могуше протурити ни једнога свога посланика у угарски сабор; осим тога њихова је опозиција тако слаба и мекушна, да се у великом једва и опажа. Исто је тако код Русина.

А што највећа слаби опозицију славенску, то је поцепаност њихова, права као и уображена несагласност њихових интереса, песолидарност у заједничком поступању према заједничком противнику. Узмимо ма коју грану, пак ћемо одмах видети да то стоји. Пољаци сваки дјелом својим деру на страну од цјелога Славенства; баш онда кад треба да се држе Чеха и да па тај начин извојују побједу — себи и Чесима и цјелом Славенству, они се држе Њемаца и с њима иду у рајхсрат, да тамо копају гроб и себи и другим Славенима. Ако пак Пољаци не оду у рајхсрат, онда ће отићи Русини, њихови противници.

У рајхсрату зависило је само од 5 гласова славенских (далматинских), да падне закон, који је највише паиерен на будућност славенску, и тих пет гласова славенских приљуби се Њемцима и донесе им побједу.

Код такве радње, која више иде у корист противнику него што му је кадра наудити, славенска опозиција нити може имати какве важности, нити може донети успјеха Славенима. Ми смо видели много мање народе, да су опозицијом својом извојевали својој ствари побједу,

виба он, откуд дође на ту мисао? Сузана сто пута била способнија, од ње, да ради повидима! Ја ти кажем, да је то лијена госпођица, која само мисли на своје одјело и чита књиге, које су, у страном свијету у моди и које иду на то да помраче свијест њиховијем читаоцима! Њене су идеје преферане; она ће те убједити, како је племеније да учиниш нешто, гђе би половину имања изгубити могао, него ли да учиниш њеку погодбу, сасвијем поштену, којом би удвостручио твоје имање.

— Неразумијем, рече Андреја, који забекпато слушаше његовог оца.

— Ни ја, сине; али чини се, као да твоја рођака разумије, или бар она мисли тако; јер то ти је разговор, што она обично води.

— Сирота Олимпа, рече Андреја са истинскијем сажаљењем; шта ли ће бити од ње најисслије?

Жече ћуташе, разумјевајући, да у писму мора њека озбиљнија новост бити, од оне што њен муж ђеци казиваше, па с тога с нестрљивнем очекиваше да се вечера сврши и да мали Лудовик заспи, како ће моћи остати на само са Сандером и свршити читање, које је свако вече, било уобичајено.

Али то вече, љуболитство добре госпође буде доведено у искушење. Њеки закупца дође и задржа Ван Лимпена скоро читав час. Мали Лудовик, хтјевши, да удари Класа, падне, те начини чвор на челу, и мати га једва успава. Најпослије господар Сандер изјави, да он не мисли одступати од његовијех саживањих навика и да ће, послје читања, бити говор о писму Луизе Ван Лимпен. (Наставиће се.)

али та је опозиција била стална, непоколебима, у свима својим деловима једнака, и жестока. Та да не идемо даље, већ ето пам самих Магара, који су опозицијом према централистима аустријским показали, шта може урадити опозиција, у које су она добра својства.

Ако дакле хоћемо, да опозиција славенска буде круписапа коначном победом над противницима славенским, ми је морамо тако организовати, да представља у себи сложну, јаку, жестоку, непоколебану снагу.

А да би се то могло учинити, нужно би било, да Славени доведу у склад своје разноврне интересе, да буду на чисто што се тиче крајњих циљева своје политике, да се сложе у илапу, по ком ће се сусретати и одбијати ударци непријатељски. Без тога славенска опозиција остаће празна и јалова, нити ће бити у стању да произведе какве промјене у држави.

Славенски конгрес, који је од стране Чеха предложен, могао би много допринети, да се славенска опозиција учврсти и на такови темељ постави, који ће јој осигурати успјех.

Ми се дакле надамо, да ће тај предлог с држије прећи у дјело, а кад то буде, онда ће и славенска опозиција у Аустро-Угарској добити већи полет и јаку садржину.

„Застава“ саопштава овај програм за капдидате и посланике на идућем угарском сабору год. 1872.

I. У обзиру народности: да солидарно т. ј. заједнички са Романима, Словацима и Русинима заступају начело равноправности свију народа у Угарској са свима из тога начела истичућим последицама у смислу предлога који су заступници српске и романске народности пронаштом угарском сабору поднели и бранили га; у погледу српског питања да се својски за то заузму, да закључења српског конгреса од 1861. од стране владе или од стране сабора на дневни ред стављена буду и у колико би према државопраним одношајима промене требале, да се за то заузму, да се нов српски конгрес ради споразумљена српског народа са угарским сабором у том питању сасове; у сваком пак случају да оно заступају, што би народ српски у конгресу или збору своме на основу својих права за право и циљходно нашао.

II. У интересу српско-хрватског народа у тројној краљевини заступати државопрани самосталност и земљишну циљокућност тројне краљевине по начелима и основима од народне српско-хрватске странке у тројној краљевини уствоженима.

III. Потпомагати Романима у својим захтевима да Ердељ своју земаљску аутономију задобије на основу равноправности свију народа у њему.

I. У интересу потпуне круне као и у интересу народне равноправности побијати XII. законски чланак од г. 1867. о поравнању са Аустријом као пород непријатељског духа сиром Славена и с те стране потпомагати опозицијону странку на угарском сабору; при преустројству како законодавних тијела, тако и муниципија и општина заступати демократични, т. ј. народно-заступнички основ преустројства и аутономни подлогај муниципија према средишњој одговорној влади; тражити сва јемства за остварање личне друштвене и политичке слободе, на основу начела у уставним демократично устројеним државама усвојених и у опште у свима питањима јавног живота владати се по начелима слободумља и демократије.

У интересу сродне браће преколитавањих Славена сваком приликом заступати и потпомагати начела, која њиховој државној самосталности и народној равноправности без повреде уставности у опште, и самосталности и целокућности земаља угарске круне особено воде.

I. У интересу слободе и самосталности хришћанских народа, и уједињења народа српскога на истоку пречити сваку политику, која на одржање Турске или на освојење тих народа иде и заступати у том погледу начело немјешања страних сила; и заузимати се за ослобођење тих хришћанских народа у Турској.

II. Од српске народне странке изабрани заступници да са подобним слободним — опозиционим заступницима Славена и Романа на угарском сабору особено политично-народну странку у сабору, и особено тако звану политички клуб изван сабора сачињавају.

СЛАВНО УРЕДИШТВО!

Била је моја намјера отвореним писмом саопштити мојим пријатељима и бирачима разлоге, који ме одлучише на гласовање 20. Фебруара. Него будући да сам предвидио да би такво саопштење веома негодно ствари, волио сам изложити се новинарском напајању, него нашим непријатељима дати у руке „срџтво“ да осујете оно, што стојро би углављено. И тако би. Ваши дописници из Босне датили су се пера, и јуршили су на мене као Турци на бједну рају. Камо срџе да смо тако приправни ударити на сијасет наших душмана! Али не чудим се. У вријеме буне боко-которске, и управо кад ја по налогу народне странке дођох у престолни град, да оптужим министрима и послаје самоме цару пошашање и грдне кривде злотвора наших, тако да мени пође за руком одстранити оне злосретне особе које са наљешем, убијањем, са вјешалима, радише, да Бока, моја мила домовина, постане кукавна пустиња, у оно исто вријеме њеки из Босне просинаше по народу клеветне и лажне гласове, као да сам ја крив, и да ја хоћу да буде уведен „ландвер“ у Бока! Дошло је дјело на вијело, па народ обазна, који су му били прави и искрени пријављени. Тако и сада. На мјесто да се мало погледа на мој деветодневни политички-народни рад, на мјесто да се узме у обзир моје родољубно пошашање, и да се братски са мном поступа, дописници из Босне навалише на ме. Ја дакле одбијајући са презрењем тако клеветно напајање, оптужујем јавно да ћу у своје вријеме отвореним писмом, и ако буде потребито, устмено на састапку, саопштити мојим пријатељима и бирачима шта ме је одлучило пристати на нагодбу. У толико и данас могу свечано очитовати, да неби био нигда пристао на никакво споразумљење, које бим мојим начелима противно било или кад би оно ударило на част овог народа, с којим се дичим и којег сам вавда био цјерни сип.

Молим поштовано уредиштво, да ово моје изјашњење у првом броју „Црногорца“ уврстити изволи. *)

У Бечу, 13. Априла 1872.

БОРБЕ ВОЈНОВИЋ.

*) Радо испуњавамо жељу поштованота г. Борба Војновића, и ми жељно печењујемо његово опширно изјашњење. Међутим га можемо увјерити, да о и није никада нападут од стране наше, него сасвим напротив, као што се могао увјерити из броја 10. „Црногорца“, чланком „заступници дади и закон по невољи“ и из другејих мјеста гдје смо о њему говорили. А да га ни дописници наши нијесу клеветали, о томе га можемо увјерити, јер су оно све родољуби, који неће никад клеветати никога, а најмање њега. Поступак дади, посланика пак изазвао је огорчење не само у Боки него свуда у народу нашем и код оне браће, којијех се тиче „закон по невољи“ и то огорчење парашо да се није могло ограничити на сами закон, него је пало и на оне, који су учинили, да тај закон издрже. А г. В. Војновићу остаје свакојако још и времена и мјеста, да се оправда. У.

РАЗЛИЧНОСТИ.

(Велику је сензацију учинио у Осјеку случај, који је задесио једнога од наших првих лијечника. Прије неколико дана буде донешен неки сиром у свеобћу болницу. Тијело му бијаше тако изнемогло, да се је закључити морало, да ће дуго живити. Према и наши лијечници о том подиуно освједочени бијаху, ипак јим бијаше у интересу, да сазнаду болест, која је тога болестника обхрвала. Њих двојица лијечника почму дакле размишљати и промишљати: један рече: плућа су болестна, други узтврди, да нису, него да је слезена. То било и прошло. После неколико дана разстави се болестник са душом, а један од лијечника једва је чекао, да твело охлади, па да га раствори и види од какве је болести покојник умро. Намисли и учини. Разтвори мртво твело и на велико задовољство нађе плућа болестна — његова диагноза бијаше дакле сасвим оправдана. Но лијечник није се само с тим задовољити хтјео, што се сам освједочио, него хтједе и свому другу показати, како је он право судно о тој болести. Замота дакле плућа у папир и пошаље јих по слуги своме другу доктору Б. Слуга однесе по налогу плућа и дочим доктора Б-а. код куће незадеси, преда јих кухарици с помоћом, „да су та плућа за г. доктора“.

За неколико дана послаје тога састапу се наши лијечници, стисну си руке, а оно ће један од њих другому: „Мој амице, писам ли ја имао право, кад сам узтврдио, да је туберкулоза на плућама — — — „То се још незна, по кад болестник умре, онда ћемо се освједочити, ко је имао право“. — — „Та човјек је умро и ја сам Ти послао плућа, која сам из њенине

извадио, бијаху сасвим туберкулозна,“ — „Каква плућа? ја о њима ништа незнам.“ У том разговору дођоше лијечници и до куће Б-ове. Властита своју кухарицу, да ли је у истак од кога плућа на плућа примила. Служавка одговори да јест. „На што си и њима урадила?“ „„ Опај човјек, који ми је та плућа предао, рекао је, да је то за господина доктора, а према смо тај даи кућали ваљушке од јетра, то сам ја за господина доктора естра направила из преданих ми плућа шест ваљушак, од којих сам две преостале сама појела, а доктор четири.“

„На здравље!“ рече Б., а онај други лијечник заборави на своју дијагнозу, ухвати се од смеха за трбух и побјеже кроз врата.

(Молим ватре!) Кад је овјисх дана ишао влак од Пилникова у Трутнову, постави се њеки сељак на жељезничку пругу махајући руком на парострој. Управитељ строја, бојећи се несреће, сустави влак и упита сељака што је и што хоће? „Хтио сам вас замолити за мало ватре, да запалим дулу.“ Управитељ га позове нека ступи горе, да ће му дати ватре. За тим поћера влак и оде са сељаком у Трутнову, гдје га предаду кот. суду, гдје је морао знатну новчану глобу изилатити.

(Кованица у Америци.) Њеки Грим као кованција, постао је врло чувен човјек. Свој ковандук почео је у прољеће са 285 кошница, којих број полако нарасте на 646. Од тога броја кошница добио је око 10,600 форинта. На ово веле једне американске новине ово: „Врло често слушамо, како женскије немају прилике да што зараде. На ово им одговорити можемо, да Грим има две кћери, које му у ковандуку врло много помажу. За једно љето зарадила је млађа му кћи око 500 дуката. Таким цурама лако је паћи младожену!“

КЊИЖЕВНОСТ.

„ГУСЛЕ ЦРНОГОРСКЕ.“

Под тијем именом намјерам сам издати једну збирку народних пјесама, које још ниједне нијесу штампане.

Наше народне пјесме одавна су већ најславније чувене и у страноме свијету, а колико су Србину миле, не треба ни да говорим. Сувишно би дакле било да их овом приликом и ја још препоручујем нашем свијету.

Пјесме ове, које сам ја скупио у народу, из разнога су времена, а и садржај им је различит, но већњом пјева се у њима народна борба за слободу. Има их на броју тридесет и двије, којијема сам придао и неке моје.

Књига ће изијети око 14 табака обичнога формата, а цијена јој је 60 новч. а. вр.

Половину чистога прихода дајем за подизање школе у Подгорици у Зети.

Књигу сам ову посветио нашем честитом родољубу г. Лазу Трифковићу, трговцу у Београду.

До краја Јуна о. г. биће књига готова.

Позивам дакле све познате родољубиве г. г. скупљаче, да се заузму око скупљања претплата и све љубитеље књижевности и напретка, да ме претплатом помогну у овоме предузећу. Пјена претплата са готовијем новцима треба шљати управо мени на Цетиње, а на име г. Петра Рамадаповића у Котору.

Г. Г. Скупљачи имају од десет једну.

Цетиње, 10. Априла 1872.

ФИЛИП РАДИЧЕВИЋ,

Протођакоп и учитељ цетињски

Умољавају се сва уредиштва српско-хрватскијех листова, да овај позив прештапају.

ОБЈАВА.

Сјутра дан по Бурђеву-дну 24. Априла продава ће се јавном лицитацијом руј (помак). Ко жели купити нека дође реченога дана на Цетиње у Сенат.

Цетиње, 5. Априла 1872.

В. Петар Филипов Вујовић,

Сенатор.

ОБЈАВА.

Потписани фотографиста и умјетни живописац из Пеште, који је српскоме свијету познат више од 20 година са својом радњом, јавља, да ће путујући по страним државама са својом всликом оправом у почемку Маја доћи у Котор, а одатле у Црну Гору. Препоручујем се дакле свима, који желе имати вјештачки израђених било својих фотографија или другијех слика.

БОРБЕ КНЕЖЕВИЋ,

фотограф и умјетни живописац.